СВОБОДА

SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК

UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРҐАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ | РІК XXX. | Число 251. Джерзи Сіті, Н. Дж., субота, 28. жовтня, 1922.

VOL. XXX. | No. 251. Jersey City, N. J., Saturday, October 28, 1922. | THREE CENTS

УКРАЇНСЬКІ ГРОМАДИ! Прийміть сейчас участь в боротьбі проти польського наїзду у Східній Галичині, жертвами на Фонд Негайної Допомоги!

ПРЕЗИДЕНТ ГАРДИНҐ ЗАЯВЛЯЄТЬСЯ ПРОТИ СПРОБ ДАЛЬШОГО ЗМЕНЬШИННЯ АМЕРИКАНСЬКОЇ АРМІЇ

ВАШИНҐТОН, Д. К., 26. жовтня. — Президент Гардинґ написав лист до міністра війни Вікса, в якому заявився як найрішучійше проти всяких спроб дальшого зменьшення американської армії.

РОЗПУЩЕННЄ АНГЛІЙСЬКОГО ПАРЛЯМЕНТУ

ЛОНДОН, 26. жовтня. — Король Юрій видав проклямацію, якою розвязав теперішній англійський парлямент, і проголосив нові вибори.

Перше зібраннє нововибраного парляменту назначено на 20. падолиста с. р.

ЯПОНІЯ ВЖЕ ПОКИНУЛА ВЛАДИВОСТОК

ТОКІО, столиця Японії, 26. жовтня. — Японські війска опустили Владивосток і віддали в руки російський війск.

Японія видала на цілу окупацію Владивостока і других міст Сибірі над Тихим океаном $750,000,000.

ІРЛЯНДСЬКА БОРОТЬБА В ГАЛИЧИНІ

ЛЬВІВ, 12. жовтня. — Тутешній дневник „Діло" подає отсі дальші звідомлення з боротьби в Галичині:

ЗАМАХ НА ПОТЯГ.

Між Львовом і Сиховом стріляли невідомі особи з крісів до вікон особового потягу підчас руху. Потяг здержано. „Курер Львовскі" доносить, що стріляли Українці. Підчас стрілянини оден польський поручник, станиславівської інтендатури, Полячек, ранений.

ХОТІЛИ НАГЛОГО СУДУ.

В начі з 1. на 2. жовтня с. р. невисліджені зачинщики перетяли телеграфічні дроти на залізничому шляху між Березовицею великою і Тернополем. Будник з Березовиці вел. мав бачити, як кількох людей по перетяттю дротів побігло в напрямі Гаїв вел. біля Тернополя, де цеї самої ночі перетято рівнож телеграфічні дроти. Як всюди в повіті з зарядження староства громади дають скріплену нічну сторожу — так і в Березовиці великій критичної ночі повинило нічну службу шістьох господарів, між ними Андрій Бідованець і Іван Химчук, але тільки в селі, а не при залізничому шляху. В понеділок 2. с. м. командант поліційної станиці з Буцнева Чарнецкі заарештував Біованця і Химчука під замітом ушкодження телеграфу (злочин з § 85 з. к.), за що тепер судять наглі суди. Арештантів відставлено до слідчого уряду до Тернополя і поліція вже ладилася до сценерії наглих судів. Доказів однак їх вини не було ніяких. Арештантів відставлено 4. с. м. до слідчої вязниці при окружному суді в Тернополі, де проти них ведеться слідство до Vr. 2161|22 о злочин злосливого занедбання з § 87 з. к., що до якого наглі суди є некомпетентні. Справою арештантів занявся адвокат др. Степан Баран. Палата радна рішила їх пустити на волю, але в наслідок спротиву прокуратора справа пішла до вирішення до апеляційного суду у Львові.

ДОЛИНА.

До Долини прийшов відділ польського війска і закватирувався в льокали „Української Бесіди". Командант відділу, коли йому звернули увагу на инші догіднійші льокалі, відповів, що староство казало йому заняти українську хату і то якраз „Українську Бесіду".

ІВАНІВКА ПОВ. СКАЛАТ.

Недавно доносили ми, що в Іванівці убив Поляк Міхал Бурштиньскі, розохочений на вічу польських людовців, парубка Українця Стаха Ковцуна. Сьогодні можемо донести, що окружний суд в Тернополі за малою кавцією випустив убийника на вільну стопу. В цілім селі велике обурення, а убийник гуляє безкарно.

НЕ ВІЛЬНО УКРАЇНЦЯМ НОСИТИ ПАЛИЦЬ.

В домі о. Олекси Гоцького в Двірцях пов. Жовква поліція перевела ревізію, шукаючи зброї і відозв. Підчас ревізії сконфісковано залізну палицю. Поліцай заявив, що без дозволу не вільно Українцям носити залізних палиць. Чи і палиці загрожують цілости польської держави?

ПРОДОВОЛЬЧИЙ ПОДАТОК НА УКРАЇНІ

Не зважаючи на лихі результати сучасного урожаю й на торішний голод, Україна обкладена продовольчим податком в дуже великих розмірах. Від розкладки не виключені ні Одеська губернія ні Запоріжжя, які найбільш постраждали від неурожаю. В звязку з заходами по зібранню продовольчого податку, які переводяться дуже енергійно, подекуди вибухають селянські повстання.

ДР. О. НАЗАРУК В ЗАХІДНІЙ КАНАДІ.

Дня 12. с. м. повернув д-р О. Назарук до Вінніпеґу з Західної Канади, де відбув кілька віч в справі позички національої оборони і зараз (або 14. с. м.) виїхав на Схід, де також відбуде кілька віч, а се в головнійщих містах провінції Онтеріо.

З поїздки по Зах. Канаді д-р О. Назарук виніс як найгарнійше враженне. Його як сам заявив, незвичайно тішить те, що в Зах. Канаді є більше української інтеліґенції як її слава. Він звидів українські інституції в Саскатуні, Йорктоні, Мондер і Едмонтоні. До найважнійших культурних інституцій належить Інститут ім. Петра Могили в Саскатуні. Однак, з жалем заявив д-р Назарук, в Інституті: — є дуже маленька бібліотека та не заступлена українська преса, бо є лише там „Український Голос" і „Дніпро".

Культуро-осьвітний став в в Йорктоні є дуже високий, казав д-р О. Назарук. Там є незвичайно гарні і туго побудовані інституції до яких належить колеґія св. Йосафата і в якій виховане української молодіжи не є проти-українське.

Монанстир в Мондер, казав др. Назарук, є центром житя і орґанізації. В монастири є незвичайно гарна бібліотека, усі найновійші видання находяться там навіть в кількох примірниках. Часописи однак там, окрім бразилійської „Праці", нема ніяких. Вилив монастира міродайний.

Найбільш подобався нашому надзвичайному делеґатови Едмонтон. Місто, казав він, є зріле до проводу. Інтеліґенції є досить і уся дуже гарна, а зглядно, казав він, — „Едмонтон представляє високий станінтеліґенції".

Про побут д-ра О. Назарука в Зах. Канаді висловила ся дуже прихильно тамтешня англійська преса.

МІЖНАРОДНІ КАПІТАЛІСТИ І РОСІЙСЬКА НАФТА.

З Парижа доносять що представники міжнародного нафтового промислу в результаті опозиції совітського уряду, який не хотів ані визнати приватної власности, ані уділити на можливих умовах концесій, завязали між собою умову. Вони зобовязались перед совітами виступати спільно, тим самим для совітського уряду стає неможливим утворення взаїмної конкуренції між нафтовим товариствами.

ЛЕҐІТИМАЦІЙНИЙ ПРИМУС У СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ

Від хвилі скасовання виїмкового стану у Східній Галичині здавалося, що леґітимаційний примус при подорожах залізницею не обовязує Але як доносить польська преса, польська влада видала органам безпеки розпорядок, в силу якого цей леґітимаційний примус обовязує і дальше, а всі подорожні мусять мати леґітимації Як бачимо, скасовання виїмкового стану має характер фіктивний, бо на ділі, він істнує дальше.

„ЧОРНІ КАБІНЕТИ".

Урядовець одеського почтамту, що прибув з Одеси, передав співробітникови „Русспресса" слідуючі інформації: Всі без винятку листи які прибувають в совітські держави зза кордону, пересилаються до губерніяльних міст, де маються при почтамтах особливі „чорні кабінети" — відділи для таємної цензури листів. В цих відділах, що іменуються „відділами закордонної кореспонденції", всі листи переглядають, при чому для кождого листа складається особлива карточка, що зветься меморандумом. На ній записується адреси надсилаючого й одержуючого лист, його зміст, всі імена, або умовні зазначення імен, які маються в листі. Меморандуми ці пересилають в особливий відділ головного політичного управлення, де переводиться точна і докладна реєстрація всіх листів зза кордону.

ЛЮДОВЦІ ПОМІЖ СОБОЮ.

В справі „гоноровій" поміж редактором „Курієра Львовского" Ямпольским і „людовцовим" послом Брилем президія П. С. Л. оголошує: „Президія постановила віддати справу під рішення партійного суду. Рівночасно закликає обі сторони до закинення боротьби на зовні".

Президія партії має вирішити, чи Бриль заслугує на назвиско злодія і шубравця, чи ні.

З ХРОНІКИ ПОЛЬСЬКИХ ЗЛОЧИНІВ.

У варшавскому трибуналі Александра Снопкевіча, котрий ограбив жидівську родину в селі Лази, вимордувавши всіх її членів. Після сповнення злочину Снопкевіч підпалив дім враз із своїми помордованими жертвами. Снопкевіча і його товариша Белю засуджено на 12 літ вязниці.

ДО ЧУТОК ПРО ВБИВСТВО ДЗЕРЖИНСЬКОГО.

„Голос Россії" повідомляє, що чутки про вбивство Дзержиньского були викликані що 21. вересня в Москві перед чрезвичайкою відбулась демонстрація робітників прохорівської і ціндалевської фабрик які вимагали увільнення своїх арештованих большевиками товаришів. Підчас розгону демонстрації робітниками був забитий слідчий чрезвичайки, що й викликало чутки про вбивство Дзержиньского. Серед робітників большевиками переведено нові арешти.

ПРИЗНАЧЕННЯ НОВОГО ПОЛЬСЬКОГО ПОСЛА В МОСКВУ.

Польським повіреним в справах в Москві призначено Романа Кнолля, який в ближчому часі виїздить до Москви. Разом з ним виїде міністер торгу і промисловости Штасбуґер для наради з Красіним в справі польсько-совітської торговельної умови.

СХІДНЯ АНТАНТА.

„Голос Россії" повідомляє: „Народний комісаріят закордонних справ запропонував російським диплолатичним місіям, що знаходяться при урядах Монголі, Персії і Афтаністана виясняти погляд цих урядів на проблему Близького Сходу, а також на утворення спілки совітської Росії, кавказказських совітських республик, Туреччини, Персії, Бухарі, Афґаністана і Монголії, цілях утворення „Східної Антанти". Представник РСФСР в Афґаністані передав вже афґанському урядови цю пропозицію Росії. Сими днями сподіваються передачі такої пропозиції Афґаністану з боку анґорського уряду. В Москві передають, що совітський уряд покладає великі надії на утворення цієї нової спілки „Східної Антанти", яка би утворила противагу Великій і Малій Антанті.

ПЕРШИЙ ДЕНЬ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО КОНҐРЕСУ В ФИЛАДЕЛФІЇ, ПА.

ДР. ОСИП НАЗАРУК ПРИЇХАВ СПЕЦІЯЛЬНО З КАНАДИ НА КОНҐРЕС АМЕРИКАНСЬКИХ УКРАЇНЦІВ.

ФИЛАДЕЛФІЯ, Па., 26. жовтня. — Нині рано отворено тут в словацькій ґалі при 5-тій улиці Український Національний Конґрес в Злучених Державах.

Прибули представники 7 центральних орґанізацій: У. Н. Союза, Провидіння, Народньої Помочі, Згоди Братств, Січової Орґанізації, Ліґи Горожан і Ліґи Ветеранів, які мають около 50,000 членів, а майже 1,000 місцевих відділів.

На конґрес прибуло 130 делеґатів (які заступали 176 товариств). Делеґати були з найдальших сторін українських кольоній в Америці.

Конґрес отворив секретар Провидіння, Евген Якубович.

Привітну промову виголосив місцевий парох о. Максим Кінаш, котрий сказав, що як щасливо зачав американський конґрес в Филаделфії основини Злучених Держав, нехай таксамо щасливо тут зачне український конґрес основини української держави.

Відтак на внесннє С. Ядловського, предсідателя У. Н. Союза, вибрано президію зборів, до якої увійшов Омелян Ревюк, редактор „Свободи", яко предсідатель і представники всіх заступлених центральних орґанізацій яко заступники предсідателя. Секретарювали Антін Цурковський, редактор „Америки", і Михайло Стоколоса.

Потім Семен Ядловський здав звіт про діяльність тимчасового уряду „Обєднання Українських Орґанізацій в Америці". Звіт принято.

Опісля відчитано 14 привітних телеґрам.

По дискусії над звітом С. Ядловського конґрес рішив поручити новій екзекутиві Обєднання, щоб розслідила справу фонду українського дня, який був в У. Н. Комітеті, а також фондів других подібних орґанізацій і до місяця здала прилюдний звіт.

Пополудні перший забрав слово представник Українського Галицького Уряду у Вашинґтоні, др. Лука Мишуга. Він у своїй промові передав привіт конґресови від Правительства д-ра Петрушевича і представив зборови представника Українського Уряду в Канаді, д-ра Осипа Назарука, котрий спеціяльно прибув сюди з Виннипеґу, Ман., аби явитись на конґресі.

По промові д-ра Мишуги поставив І. Боросевич внесенне, щоб віддати честь Галицькому Правительству за його працю через повстанне з місць, ко Конґрес сейчас сповнив.

Потому виголосив довшу промову др. Осип Назарук.

Ціла авдиторія із запертим віддихом вислухала його промови, в якій він представив слухачам яко наочний свідок і один з творців української держави всі події, звязані з будовою і руїною української держави, а опісля дипльоматичні заходи правительства Петрушевича і боротьбу нашого старого краю проти польської окупації.

Промова д-ра Назарука зробила велике враженне на делеґатів, котрі нагородили його грімкими і довго невмовкаючими оплесками.

Відтак забрав слово др. Степан Гриневецький, голова Січової Орґанізації, і поставив внесенне, аби збір вислухав резолюцій стоячи і тим заявив однодушне принятте їх.

Резолюції відчитав о. Михайло Ґурянський, представник Згоди Братств з Олифант, Па., а збір вислухав їх стоячи. Потім приняв їх однодушно.

Опісля Дмитро Штогрин, рекордовий секретар Провидіння, відчитав проект статута Обєднання, який принято.

В проекті між іншим постановлено, що осідком Обєднання має бути місто Филаделфія.

На сьому покінчено четвергові наради і відложено їх до пятниці рано.

Вечером в тійсамій ґалі відбувся в честь делеґатів українського конґресу концерт, який уладжено силами хору Сиротинця і хору ім. М. Лисенка, при співучасти українського баритона М. Зазуляка.

ПОЛЬСЬКІ ЗАПРОДАНЦІ НА ХОЛМЩИНІ

На Холмщині зорганізувалась ґрупа під назвою: „ГУРТОК ПРАВОСЛАВНИХ", для змагання розбити єдність українського національного фронту. Про свої завдання гурток говорять в відозві, виданій на російській мові так:

„Ціллю православного гуртка є: обєдинити все православне населенне Польщі в організований обєднаний православний комітет з відділами культурно-освітним і релігійної праці. Війти в контакт з польським демократичним суспільством для поліпшення биту православних взагалі і сел".

УКРАЇНЬЦИ ПШИ РОБОЦЕ

„Новосці ілюстроване" журнал, що виходить у Кракові, поміщує титулову картину із теперішних відносин у Східній Галичині: Край дороги горить панський фільварок, а через пліт перескакує український селянин у високій чорній шапці, втікаючи від будинків після винання підпалу. Під картиною напись: „Україньци пши робоце.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893.
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА.	
Three cents the copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates.		В Джерзи Сіті і заграницею	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

За оголошення редакція не відповідає.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

ПРЕЗИДЕНТ ПЕТРУШЕВИЧ ДО АЛІЯНТСЬКОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ АМБАСАДОРІВ.

Президія Української Національної Ради Східної Галичини в справі негайного вирішення державного становища Східної Галичини.

До Конференції Амбасадорів у Парижі.

Президія Української Національної Ради Східної Галичини вважає своїм обовязком звернути увагу Конференції Амбасадорів на незвичайно критичні обставини, в яких находиться Східна Галичина під окупацією Польщі—в теперішнім моменті.

1. Польське правительство розписало вибори до польського сойму й польського сенату у Варшаві, що мають розпочатися в дні 5. падолиста с. р. на просторі польської держави, але також на території Східної Галичини, що на підставі мирових договорів, заключених в Сен-Жермен і Севрі — не належить до Польщі, а лежить поза границями польської держави.

2. В останніх днях предложило польське правительство польському соймови у Варшаві до ухвалення проект мнимої автономії для східно-галицьких воєвідств, щоб самовільно накинути Східній Галичині польську державну організацію і таким безправним актом анектувати Східну Галичину до польської держави й поставити компетентне міжнародне тіло перед факт доконаний, — що нарушує суверенні права головних держав Антанти, запоручені артикулом 91. сен-жерменського мирового договору, як також противиться виразно виявленій волі населення.

3. Проти отсих державних замахів Польщі як військового окупанта на окрему міжнародню територію Східної Галичини внесла Президія Української Національної Ради Східної Галичини протести з дати: Відень, 15. серпня і 26. серпня с. р. до представників головних держав Антанти.

Зараз по розписанню польських виборів зібралися у Львові всі українські політичні партії в днях 26. і 27. серпня с. р. й однодушно проголосили, що українське населення Східної Галичини не возьме участи у виборах до репрезентаційних тіл польської держави.

А в дні 2. вересня с. р. зібралася у Львові Українська Національна Рада Східної Галичини, найвище репрезентаційне тіло українського населення Східної Галичини, й однодушно запротестувала проти розписання польських виборів у Східній Галичині, як також проти накидування їй Польщею якоїнебудь автономії; відкидаючи всяку сполуку з Польщею, поставила до головних держав Антанти одиноке домагання: визнання Східної Галичини незалежною державою (народньою републикою) свобідних народів.

4. Причиною тих актів самоволі польської окупації у Східній Галичині є безперечно те, що головні держави Антанти вже четвертий рік відволікають вирішення східно-галицької справи та протягом цілого часу польської окупації (1919—1922) ані не виконували свого суверенного права на сій території, ані не здержували тяжких надужить Польщі супроти українського населення сього краю. Тому серед катованого населення росла ненависть до польської окупації, а відтак розпука про істнування пхнула українське населення до активних виступів проти Польщі, — що в останнім часі зазначується: атентатами на польських воєводів; висаджуванням зелізничих мостів і поїздів; паленням осель польських кольоністів; нищенням станиць польської жандармерії, військових маґазинів і иншим. І таким способом перемінилася Східна Галичина під окупацією Польщі в країну анархії і балканізації, що не тільки загрожує життє і будучність українського народу, але також мир на Сході Европи.

5. Щоб уже покласти кінець тому безправному станови та приспішити конечно потрібне й негайне вирішення державного становища Східної Галичини, звернулася Делеґація до третього збору Союза Народів про охорону міжнародніх договорів, права й національної справедливости супроти безправних посягань Польщі на територію Східної Галичини.

Третій збір Союза Народів у Женеві, зваживши невиносимі обставини українського населення Східної Галичини під окупацією Польщі, — однодушною постановою з 22. вересня с. р. поновив бажанне, висловлене другим його збором з 27. вересня 1921, щоб Рада Союза Народів звернула увагу головних держав Антанти на потребу вирішення в близькій будучности державного становища Східної Галичини.

З отсих причин покликуємося на постанову Найвисшої Ради Мирової Конференції з 25. червня 1919, котрою призволено Польщі тільки на тимчасову військову окупацію Східної Галичини та приречено нам вирішити державне становище сеї нашої території згідно з волею населення, — і просимо Конференцію Амбасадорів на підставі покликаних міжнародніх договорів:

I. Не допустити, щоб Польща безправно переводила у Сх. Галичині вибори до польського сойму й сенату у Варшаві.

II. Заборонити Польщі накидуванне Східній Галичині якої-небудь державної орґанізації.

III. Предложити Найвищій Раді Мирової Конференції справу державного становища Східної Галичини до остаточного вирішення в найблищім часі.

Іменем переважаючої більшости населення маємо честь предложити (в прилозі) проект державного устрою Сх. Галичини як незалежної Галицької Републики свобідних народів.

Відень, 28. вересня 1922.

Др. Евген Петрушевич, в. р.
Президент Української Національної Ради Східно Галичини.

ПОЛЬСЬКА НЕБЕЗПЕКА.

„Revue Internationale", двотижневик, містить в числі з дня 15. вересня ц. р. слідуючу статтю п. з.: „Польська небезпека".

„Недавно тому покінчилася польська кабінетова кріза, яка тревала довше, як два місяці. Своїм довгим істнуванням і розвитком вона взяла рекорд у всіх досі відомих парляментарних крізах культурних держав. Доволі піднести, що майже місяць урядували поруч себе два польські кабінети: один Корфантія, покликаний соймом, другий Слівінського, покликаний начальником польської держави. Яка причина тих політичних трудностей, що їх переходить польська держава? Боротьба між так званою польською правицею і лівицею. В імя яких політичних принціпів? На те історія останньої політичної крізи — ні жадної попередньої — не дала ніякої відповіди. Бо тих принціпів не було. Відповідно старій польській традиції, причиною політичної боротьби в Польщі є й тепер панування польського народу, непривичного до вдержання себе власними засобами і власною працею, над чужими землями. Минула польська політична кріза — се один з симптомів хронічної крізи польської державности, якої основою є відсутність в Польщі всякого змислу для реальної дійсности. Відновлена, в інтересі мира, Польща стала постійною загрозою мира, наслідком своєї анексіоністичної політики. Йдучи за міражами своєї минувшини.

Польща мріє про експансію — з одної сторони по Балтійське, з другої по Чорне Море. Щоби зреалізувати сю мрію, Поляки вже нині займають мілітарно таку саму чужу непольську територію, як польська етноґрафічна область. Майже половину сеї чужої територї займає Східна Ґаличина, яка правно не є частиною Польщі. Та країна остає під військовою окупацією Польщі, а суверенність над нею належить головним союзним державам. З огляду на те, що головні союзні держави не виконують своєї влади над Східною Галичиною, а Польща є „beatus possidens".

В останньому часі м а й ж е що дня польські ґазети приносять вістки про спалені оселі польських кольоністів, висаджені в повітря мости і поїзди і т. п. До ще більшого розбурхання і так зреворльтованого українського населення, причиняються два факти: процес, який має відбутися проти українського студента Федака і товаришів, обжалованого за атентат проти шефа польської держави, Пілсудського, виконаний у вересні минулого року. Товаришів Федака польський суд обжаловує за державн узраду проти польської републики, хоч вони не є польськими горожанами, а Галичина не є частиною Польщі. Обжалованим грозить кара смерти. Дальшою причиною розбурханих політичних настроїв — се польські приготовання до виборів у Східній Галичині. Як відомо, польський сойм ухвалив перевести нові вибори до польського сойму у Варшаві; і такіж вибори наміряє перевести Польща у Східній Галичині, щоби тим чином доконати анексії того краю.

Д о т е п е р і ш н є підтримування польської анексіоністичної політики коштувало доволі Францію і може її коштувати ще дорозше. Ми вже раз виказували, які прислуги може віддати інтересам французької політики обмеження Польщі до її етноґрафічних границь і створення незалежної галицької держави. Ми повернемо ще до сього питання, коли буде потреба".

ПРИВІТ УКРАЇНСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТОВИ У ЛЬВОВІ.

З приводу нового шкільного року.

(З віденського „Українського Прапора" із 7. жовтня, 1922).

Героїчна послідовність, з якою українське громадянство у краю бореться проти всякого й найхитріще замаскованого наступу Ляхів у Східній Галичині, виявилася й на полі вищого шкільництва ділом пропамятного значіння: заснованнем тайного українського університету у Львові, який зачне небавком новий рік свого істнования. Мученицького, в найтяжчих умовинах виборюваного істновання! Українські студенти тайного національного університету скриваються зі своєю наукою перед оком одичілих хляцьких Гунів так, як скривалися перші християни в нідрах римських катакомб перед озвірілим оком посіпаків Нерона або Діоклеціяна. Вони сходяться на виклади своїх учителів у вогких сутеринах і пивницях, у чадливих та вбивчих своїм воздухом підземеллях міста. Вони збираються там скрито й обережно так, як колись скрадалися до своєї святині приклонники нової думки, переслідувані катами інквізиції або посіпаками зпід стягу Борджіїв та Віскoнтів. Якийже се нечуваний документ культурних аномалій у самій середині Европи, в XX-ім століттю людства!

Озвірілий ляцький Гун не дозволяє українській університетській молоді у краю вчитися в рідній мові, у своїх учителів, у своїм університеті! Ляцький Гун бажає від неї тільки одного, а саме: винародовлення, національної апостазії та відцурання від рідної нації. Безсоромний сенат ляцького університету у Львові, того університету, що його удержує своїми податками українське населення Сх. Галичини, а який заснував цісар Йосиф II. для культурних потреб українського народу, — зажадав від студентів Українців як умови приняття посвідки відбуття військової служби в польській окупаційній армії! І за ціну такого упідлення дає він українському студентови змогу вчитися тільки в польській мові, в польських учителів. А головно: в польськім, варварськім дусі ляцьких наїздників, щоб по змозі викривити душу українського студента й задурманити її трійлом ляцької брехні. Той польський львівський университет — се такаж страшна небезпека для українського громадянства у Східній Галичині, як і ляцька конскрипція, ляцька автономія, ляцькі тюрми й ляцькі вибори. В руках ляцьких Гунів у Східній Галичині став і їх університет для українського населення тільки одною з їх затроєних етріл, одним вбивчим середником в їх боротьбі проти українського народу. Не диво, що українська університетська молодь шукає аз всяку ціну науки у освіти в рідній мові.

Що за величавий доказ національної свідомости в доростаючого покоління України! Але не тільки в нього. Рука в руку з українською університетською молодю в краю йдуть і її батьки: Адже український університет у Львові істнує виключно завдяки тій матеріяльній допомозі, яку дають йому провідники й батьки молоді. Ті здебільшого бідні, спрацьовані батьки, яких важкі чола заливалися нераз рясним потом серед важкої праці на хліб насущний... Кервавo здобуте добро українського мужика жертвується так безпосередно на жертвеннику народнього Духа й народньої просвіти. І змозоленими руками українського мужицтва, яке віднимає собі від уст, а дає останню кварту бульби, останню мірку збіжа й останню головку капусти на свою найвищу школу, складає так Рідна Земля останнє добро для своїх дітей, кормить їх і підкріплює у їх великім змаганню до світла й самостійности. Во істину — сі вбогі мужицькі вози, якими нині, як і рік тому, везеться важкопреважко зароблене добро наших господарів до Львова в користь українського університету, — вони в історії людства сяяти-муть колись так, як сяяли пишні вози тріюмфаторів старинного Риму й гордої Византії. Бо й се є тріюмф усього народу, коли його суспільно найнижчі слої з такоюж посвятою, з такоюж самосвідомістю намагаються видвигнути храм рідної науки, що і її найвищі круги. І то в часі, коли безсоромний ляцький Гун, той представник най темнійшого середновіча в нинішній Европі, утруднює українському мужицтву кождий крок на шляху життя, обкрадає, обдирає і грабує його, де і як тільки може, збиткується над ним страшніще, ніж се робили еспанські й портуґальські конкістадори в колишнім Мексику й Перу, безчестить його національні права сто разів гірше, ніж се потрапили колишні перські й македонські сатрапи.

Але українська суспільність з давніх давен уміла стояти на сторожі рідної просвіти. Нинішній тайний український університет у Львові — се тільки одно звено в довжезнім ряді сих жертв для народньої освіти, що плили з глибин українського громадянства протягом цілих століть.

Хібаж не записала історія людства на своїх сторінках, з якою любовою до світла і просвіти відносилося українське міщанство вже у XVI. ст.? Перші друкарні в Заблудові й Ковлі, в Слуцьку й Острозі, тодішній „триязичний ліцей" у Львові — те все стрічалося з найгорячійшим інтересом і жертвенністю українського міщанства, було в його очах надзвичайно бажаним засобом національної боротьби проти польських езуїтських шкіл на Україні. Historia magistra vitae! Коли друкар О. Федорович 1583 р. мусів заставити наслідком довгів свою друкарню і її почали торгувати купці з чужих сторін, то львівські Українці не хотіли її пустити зі свого міста і львівський владика Ґедеон Балабан із братчиками видали Жидам векслі й викупили друкарню, а на сплату почали збирати гроші по всій Україні, аби не пустити з рук той „скарб особливий".

А небавком ще кращий примір. „Коли з кінцем 1585 р. приїхав до Львова патріярх антіохійський Йоаким, то члени українського брацтва пішли до нього з проханнем, щоб від себе заохотив усе українське громадянство, аби своїми жертвами помогло їм на заложенне школи — для научения дітям усякого стану — аби не був рід їх наче безсловесний задля ненаучення". Такими і їм подібними словами вміли Українці в усіх періодах своєї національної історії озиватися всюди там, де ходило про освіту й рідну школу. Хто не знає, в якім високім поважанню була грамотність і книжка на Запорожській Січи? Хто не знає, якими високоосвіченими покровителями народньої просвіти були українські ґетьмани, починаючи від Галичанина Сагайдачного, кінчаючи на Мазепі? А хіба не жертвувала вже у XVII ст. українська громадянка Гальшка Гулевичівна все своє майно на цілі народньої просвіти?

Тому можемо нині гордо і з повним правом сказати, що новий рік українського університету у Львові — се достойне продовження тої вікової роботи, що її робить український нарід в користь культури й визволення наперекір усім грозам польского варварства й темряви.

На тлі крівавої заграви тих пожеж, що ними горить визвольна боротьба в Рідні Краю, на тлі ляцьких тюрм і казаматів, під вереска ляцьких поліцайників і жандармів, шпіонів і збірів, провокаторів і перевертнів, на тлі цілого того горесного ада, що його розвели у Східній Галичині ляцькі Гуни — гуртується українська університетська молодь із блаженним ідеалізмом перших мучеників за віру й починає в льохах і казаматах другий рік тяжкої праці над своєю освітою. Ціле громадянство, увесь нарід, — увесь світ дивиться з подивом на молодих героїв української просвітної думки й витає їх привітом найщирійшої духової співучасти.

СТАРОКРАЄВІ ПОСМЕРТНІ ВІСТИ.

О. Юрій Жук. Дня 1. жовтня с. р. помер у Вербиці коло Угнова о. Ю. Жук в 39 році священства. Покійний був родом з Любачова, покінчив науку в Перемишлі. Після довших мандрівок по ріжних парохіях його перенесено до Вербиці, де здобув собі любов і признання своєю працею для села і для цілого народу. В короткому часі його вибрано членом повітового виділу, де боронив прав свойого народу. Не мало праці поклав покійний біля читалень, аматорських гуртків і сільських кооператив. За Його підмогою і порадою не один селянський син покінчив школи, а опісля брав участь у визвольній боротьбі. Дім о. Ю. Жука був осередком патріотичного і товариського життя в околиці. Довга і важка недуга поклала конець його трудолюбивому життю. Земля Йому Пером!

Теодозій Бачинський, судовий радник при окружнім суді в Бережанах, помер в 49 р. життя в четвер 5. вересня 1922 р. В Покійному розпрощався передчасно з сим світом найстарший член загально відомої, високопатріотичної і заслуженої родини Бачинських з Бережан, брат голови „Народнього Комітету" у Львові д-ра Володимира Бачинського, людина рідких прикмет ума і серця. Про фахове знання і юридичні спосібности Покійника найкраще свідчить його покликання ще як молодого судді до Oberster Gerichtshof-у у Відні, де посвячував довгі літа зразковій службі як фаховця юриста, так і свідомого і вірного сина України. Чоловік високообразований, з тверезим і ясним поглядом на життя і світ — своєю мілою вдачею і приступністю зєднував для себе кождого, з ким зійшовся. Тож не диво, що ненадійно відійшовши в другий світ, полишає за собою на віки добру память і щиро-сердечний жаль не лиш у його найблищій рідні та широких колах правдивих і сердечних другів та приятелів, але у кождого, з ким покійник хоч раз в життю зійшовся. В.Р.П.

З ПРИВОДУ НАПАДІВ НА МИТРОПОЛИТА ШЕПТИЦЬКОГО.

Ґазети польські і „наші" в Америці раз-враз накидаються своїми способами на українського митрополита з Галичини, ґрафа Андрія Шептицького.

Поляки називають його ворогом Польщі, а „наші" (большевики і їм подібні), „ворогом України".

У Поляків є зрозуміла ненависть до митр. Шептицького, бо їх болить, що він і його брат Климентій (котрий є настоятелем монастира студитів у Скнилові коло Львова), не пішли слідами своєї спольщеної родини (впрочім, Шептицькі се не одинока давня українська родина, що за останні віки польської влади в західній Україні спольщилась; таких родин сотки), але ВЕРНУЛИСЬ ДО СВОЄІ ПРАДІДНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕРКВИ І НАРОДНОСТИ.

Се Поляків болить не так ізза страти двох людий, як ізза того приміру, який могли-б дати Андрій і Климентій Шептицькі серед відмінних від теперішніх відносин, спольщеним Українцям у Галичині, в Холмщині, і на Правобережній Україні.

Вони бояться митрополита Шептицького таксамо як бояться Вячеслава Липинського з України, котрий в дозрілому віці вернувся теж до української народности і ще й у своїх працях завзиває спольщених земляків, щоб теж вернулись до свого народу і працювали на Україні для України, а не для її ворога.

Поляки бояться, бо вони бачать, що основа їх панования на західній Україні, яка опиралась на СПОЛЬЩЕНИХ родах шляхотських, зачинається валити і готова зовсім упасти, а зі своїм упадком готова теж принести повний упадок панования Польщі на Україні.

Чи Українцям сумувати з того, що спольщені Українці самосвідомо і самочинно покидають Польщу, а вертаються до своєї України та служать їй усіми своїми силами і всім своїм майном?

Айриші тішились, як занґлійщені їх роди вертались до ірляндського народу. Тішились Чехи, як знімчені їх роди вертались до них. Тішуться Литовці, як спольщені їх роди вертаються тепер до литовської народности. І таксамо розумні Українці тішаться, як спольщені або змосковщені їх роди вертаються до української національности і працюють для України.

Лише недолюдки, людці без розуму, інтелектуально упосліджені, в котрих тільки є українського, що вміють по українськи брехати, можуть накидатися своїм брудним рядном на Шептицьких, Липинських, Антоновичів, за те, що вони яко люди високої характерности зрозуміли, що їм не слід служити чужому народови, і вернулись до рідної матери України. Люди розумні — і ЛЮДИ а не недолюдки, вміють віддати честь, кому честь.

Люди, котрі не мають позитивних арґументів для своєї „роботи", вживають лише способів неґативних. Се є їх сумна доля. В тих способах одним з найпростіших є накидатись на великих людий.

Що-ж, від них годі чогонебудь більше вижидати і сподіватись, але ПУБЛИКА, ГРОМАДА, повинна їх осудити і своїм судом сказати їм, що нападом на її співгромадян і великих патріотів та робітників — вони намагаються теж метнути своїм болотом і на усю велику українську громаду, чого вона не стерпить.

БРАЗИЛІЙСЬКІ УКРАЇНЦІ В СПРАВІ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ.

Ми вже писали коротко, що дня 5. м. м. була делеґація бразилійських Українців у представників бразилійського уряду, яким предложила меморіял у східно-галицькій справі. Про заходи бразилійських Українців одержуємо тепер отсі точнійші інформації:

На Конґресі делеґатів усіх українських кольоній Бразилії вибрано на внесеннє проф. Петра Карманського, представника Галицького Правительства, делеґацію, якаб з відповідним меморіялом поїхала до бразилійського правительства. З огляду на військову революту в Ріо і стан облоги треба було з виїздом здержатися і щойно 24. VII. виїхав наш делеґат з депутацією, зложеною з о. Рафаїла Криницького Ч. С. В. В., Валентина Куца, вчителя, Наддніпрянця, Йетра Мазуришина, промисловця та Івана Андрусевича, торгов. агента до Куритиби. Дня 26. VII. була тепутація у віцепрезидента федерального (центрального) парляменту д-ра Альфонса Камарґа, представила йому річ і він дав рекомендації далі. Дня 27. VII. приняв нашу депутацію президент Парани Муньоз да Роша на півгодинній авдієнції. П. В. Куц зреферував йому справу і вручив відпис меморіялу. Від нього дістала депутація поручаючі письма до ріжних депутатів у Ріо. Дня 3. VIII. п. Куц зреферував справу секретареви міністерства закордонних справ і просив послухання у міністра для п. Карманського і для делеґації.

Дня 5. VIII. приняв міністер закордонних справ п. Карманського, який предложив йому грамоту свого іменовання, а п. Куц представив йому, чому Галицьке Правительство висилає свого представника до Бразилії. При сій нагоді п. Куц заявив, що українська кольонія у Бразилії ніколи не згодиться признавати польський консулят своїм представництвом.

Після того мала в міністра закордонних справ авдієнцію ціла делеґація. Міністер вислухав з великим заінтересованнем меморіялу, який йому відчитано і став розпитувати й інформуватися в нашій справі. Він заявив, що Бразилія зробить в нашій справі все, що буде в її силі, бо вона все стоїть по стороні угнетених. При кінці авдієнції передано йому копію меморіялу й оригінал його для вручення президентови. На пращаннє заявив міністер нашій делеґації, що пильно перестудіює нашу справу й обговорить її докладно з президентом.

Пізнійше була депутація в кількох послів у парляменті, яким вручила копії меморіялу й відповідні брошури у французькій мові та просила, щоб вони внесли в парляменті відповідну інтерпеляцію в нашій справі. Посол др. Л. Песоа обіцяв се зробити. Депутація ходила з кількома депутатами по ріжних столичних редакціях, де залишила копії меморіялу й давала інформації про галицьку справу. Майже у всіх ґазетах були менші або більші повідомлення про принятте нашої делеґації і про справу Сх. Галичини.

Отся перша делеґація бразилійських Українців перед бразилійськими властями має своє значінне. Піднести се треба тим більше, що бразилійська українська еміґрація числить ледви 50—60 тисяч душ, до того вона рекрутується переважно з бувшої двірської служби, значить з найбіднійших, а тимсамим найменше свідомих людей.

(У. П.)

АРЕШТИ І ВИСИЛКА ПРОФЕСОРІВ НА УКРАЇНІ.

Останні репресії що до інтеліґенції на Україні висловились поміж иншим арештами і висилками ректора політехнічного інститута в Харкові проф. Красуського, в Одесі проф. Бабкіна, Добровольського, Кастерина, Крилова, Смольникова, Самарика і инших. З приводу висилок інтеліґенції за кордон або в далекі закутини, совітська преса вказує, що цим способом комуністична партія хоче довести, що новий економічний курс не впливає на [illegible] партії в супереч думкам, висловлюваним з приводу сього меншевиками і с-р.

ДОВКОЛА СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ.

„В кулко Мацею", або — що польський премієр говорить про східно-галицькі справи.

Польський премієр Новак у розмові з представником „Східної Агенції" про „автономію" для Східної Галичини, про вибори і останні події сказав таке: „У відношенню до Малопольскі всходней правительство стояло завжди на становищі неподільної приналежности східних повітів до Польщі, бо права історичні ще в р. 1920 окуплені тут побідним змаганнем Польщі яко пшедмуржа Европи з большевицькою навалою. Необхідність введення на цих землях автономії обосновував я в соймовій промові 27 вересня. Тепер можу додати, що на основі виданих заряджень правительство готове показати свою прихильність громадянам української національности під оглядом розвитку релігійного і культурного; це тим лекше може видати овочі, бо антидержавну акцію, тепер так гідну пожалування, яка спричинює наслідки, яку всі учціві осуджують, спричинює аґітація з поза границь краю. Боротьба о якінебудь права, ведена шляхом злочинним, видає як найгірші наслідки і мститься в першій мірі на тих, що її розпочинають".

На питання, чи західні держави прихильно приняли польський проєкт розвязки східно-галицького питання, п. Новак відповів пітійським стилем: „Без сумніву розвязка проблєми в дусі національної вирозумілости мусить найти прихильний відгомін у всіх, для кого почуття справедливости рівнозначне з мудрістю політичною. Коли мова про заграничну публичку опінію, так висловлена вона в статті „Таймсів", передрукованій в польській пресі. Автор статті, мимо того, що стоїть далеко від нас, найшов доволі арґументів для виказання слушности інкорпорації сього краю в рами польської держави".

На запит, якими средствами рішило польське правительство поборювати саботаж в Східній Галичині, п. Новак подав одиноку рецепту: наглі суди. А що в Польщі є мода на своєрідні історичні права, п. Новак сказав, що наглі суди на ділі заведені в Східній Галичині ще в р. 1919, отже тепер їх тільки відігрівається в околицях, де „деякі злочини зачинають ґрасувати епідемічно", отже їх тільки пригадується населенню шляхом оповіщення афішами.

Кілька заміток. Перший passus ізліяній п. Новака не потрібує коментарів. Це типово польські фрази. Слід тільки зазначити, що п. Новак, премієр, шукає причин всього лиха так само, як перший ліпший репортер з якої „Газети Цодзенної" чи „Курера ілюстрованого" в проти-польській аґітації з заграниці. Дивно тільки, що п. Новак не всилі призадуматися хоч би над цим, коли вже ці „деякі злочини", що „зачинають ґрасувати епідемічно", е виключно впливом заграничної аґітації, так чому вони находять пригожий ґрунт тут саме у Східній Галичині.

Другий passus: п. Новак як зразок зміни відношення публичної опінії на Заході до східно-галицької справи подає прихильну Польщі статтю „Таймсів". Констатуємо, що в „Таймсах" такої статті не було. Така стаття появилася в „Тан". Зі стилізації її виходить, що писав її Поляк. Не має сумніву, що стаття сфабрикована у польськім посольстві. Диспонуючи відповідними фондами, не тяжко є у французькій пресі помістити статтю за прилученнем до Польщі не тільки Східної Галичини, а й цілої хоч би України. З помішання „Тану" з „Таймсами" виходить, що п. Новак дуже побіжно читає навіть польську пресу, яка розтрубіла статтю „Тану як зміну настроїв на заході.

Останній passus: рецепта п. Новака примітивна і ніколи не приносила бажаного успіху. Це п. Новак повинен знати хоч би з недавної історії Польщі. Виходить, п. Новак, — професор ветеринарії — любить тільки універсальні лікарства, як примітом — лікарі австрійської армії: аспірину. Таким універсальним ліком на східно-галицькі епідемії є для нього наглі суди.

ЗАХИТАНІ СИЛИ ІТАЛІЙСЬКИХ СОЦІЯЛІСТІВ.

З Риму доносять про цілковите пораження італійської соціялістичної партії. Згадана партія мала ще перед конґресом всего 70.000 приклонників. Тепер, після останнього роздвоєння в партії, сили ті розпорощилися ще більше. Не є певною річю, чи не прийде ще до нового роздвоєння між двома відмломами максималістів, себто екс пульсивістами і максималістами унітарними, приклонниками партійної єдности. Що торкається центрової фракції, то розвязано її в цей спосіб що її членам оставлено вільну руку прилучитися або до максималістів або злитися з колябораціонерами, які утворили вже автономну партію під назвою зединеної італійської соціялістичної партії. Передбачують, що більшість центровців приступить до цеї нової партії

БОЯТЬСЯ НАШОГО МОРЯ.

Не легко укрити нашим ворогам факт, що Українці у Східній Галичині це море, а польська меншість, то остров. Останнє число „Слова Польского" бе у дзвін трівоги у статі „З Карпат скольскіх", пишучи ось що: „Наші острови в горах заслуговують на те, щоби їх охоронити перед невтомимим заливом українського моря" Автор статті нарікає, що в Синевідську Українці будують свої школи, церкву, а Поляки не в силі на те спромогтися з тої простоїпричини, що їх там нема. Дальше вкладається обовязок на польські товариства дбати про те, щоби горстка тамошних Поляків не пропала серед української більшости, „яка тераз моцно розколисана". Не поможе мертвому і кадило — кажуть наші селяне.

ЗАТМІННЯ СОНЦЯ НАД ҐАНҐЕСОМ

Анґлійська преса доносить з Калькути, що над Ґанґесом в Індії наступило цілковите затьміння сонця. Налякане населення приписуючи те явище силі бога, який зсилає кару, виступило з процесіями з храмів і святинь, приносило жертви і благали прощення гріхів. В цілій Індії панував переполох, який змінився у велику радість, коли вказалося сонце. — Бог простив гріхи і повернувся сонце — так пояснюють Індійці той випадок.

ЧІЧЕРІН У НОВАКА.

Польські часописи доносять: Оноді приняв польський премієр Новак народнього комісара для закордонних справ Чічеріна в товаристві заступника представника совітської Росії у Варшаві Сболенського. Головною темою розмови, яка трівала пів години було питання дальшого, розвинення мирових польсько російських взаємин.

Вячеслав Будзиновський.

ПЕРЕВЕРТНІ.

Оповідання з середини 16-сотих років.

(8)

— Коли так, то найрозумнійше буде човна затопити. Як би ми мали коні, то човна можна би лишити тут. Але ми мусимо бити ногами, кождий з таким тягаром на хребті. До рана вже недалеко. Ануж в замку відкриють рабунок, заки ми пришкандибаємо до корчми, де вже будемо безпечні? Коли побачать, що човна тут, здогадаються, куди ми пішли. Верхом перейמуть нас.

— То поможи мені затопити човна. Саме тут добре місце, бо глубоке і заслонене звисаючими сітями верби. Я нарошне взяв сверло.

Бородач став вертіти дно малого човна.

— Щось ти довго пораєшся з тим. Пусти мене!

Бакаїм увійшов в човен взявся до роботи. Бородач добув з човна свій міх, виліз на беріг, порачкував попід кущі пару кроків дальше і вкинув міх у воду. Міх пропав під водним зіллем, що тут покривало воду. Мале судно вже було на дні ставу. Бакаїм сверлував більше. Бородач прискочив до нахиленого над зверлом і в хвили коли човен став поринати, вбив у плечі Бакаїма кинджал. Бакаїм впав у човен і разом зним пішов на дно. Бородач вийшов на беріг і взяв на ліво між верби. Хотів непомічений чкурнути в лозник і в ліс, щоби дібратися до колиби, де лишив був коня. Ледви зробив три кроки, за його плечима висунувся зза верби той силач від девятницького пана, котрого Бакаїм взяв до спілки. Обіймив бородача своїми, медвежими раменами, стис так, що троха ребер не похрустав і душі з него не випер, та виніс з поміж дерев, де стояли прочі три опришки. Поклав бородача лицем до землі, припер коліном і добув ножа.

— Як лиш відчиниш писок, пробю ножем! — загрозив!

Опришки обступили їх, питаючи Силача, що се значить.

— То ошуканець і зрадник! — відповів Силач. — Слухайте! Я найдужший з вас і знаю сі сторони. Кожду пядь землі. Щоби не гайнувати часу, беру мою скриню на ремінь, закидаю на плечі та йду вперед. Я ще на вас гукав, щоби поспішали, бо дорога далека.

— Ми чули, — відповів один. Але ми хотіли вертати в купі з Бакаїмом, бо тут він наш отаман.

— Отже йду і вже далеко відійшов від вас. Я мабуть зле обіймив ременем скриню, бо виховзлася і впала на землю. Гепнула так сильно, що віко відскочило. Всьо, що було у ній, висипалося на землю... І як гадаєте? Що висипалося?

— А щож, як не золото і срібло! — відповіли опришки хором.

— Таке, кажу вам золото, що люди нашого села вже не будуть возити камінь на дорогу, не будуть шутрувати... В скрині було саме... камінне!

— Агій! Іій!... Справді?! — скрикнули всі три опришки. Не ждали на кінець оповідання, лише кождий метнувся до своєї скринки, та стали розбивати, кидаючи ними об землю. В кождій було... одно каміннє... Тепер всі кинулися з пянтуками на бородача, але Силач повідтручував їх.

— Ти його бориниш?! Убити як собаку! Повісити! Втопити в ставі!

— Погодіть! Нарадимося, що з ним зробити. Вислухайте до кінця, бо то ще не все... Отже, коли я побачив каміннє, я зараз здогадався... не здогадався, але бачив, що то обман, що нас надули. Я зараз вернув, щоби Бакаїма і того бородача поспитати, яка то робота. Приходжу над став, Бакаїм пораєся в човні, бородача нема. Роззираюся, а той бородач мече в воду свій міх. Зараз під третою вербою від того місця, де ми причалили до берега. Потому вертає, пробиває Бакаїма ножем і втікає в кущі. Але не бачив, що за вербою я стою. Вліз мені в руки.

— Чого він верг у воду свій міх? — спитав один.

— Мабуть він один захопив в замку щось ліпше ніж камінь. Хотів скрити перед нами, щоби не було поділу.

Один опришок вже роздягся і стояв голий.

— Покажи, — каже — в котрім місци! Я під водою як риба. Всьо знайду.

— Ви два пильнуйте драбугу, щоби не втік. Як би трібував вихопитися, то ножем між ребра!

Силач і голий відійшли. Бородач міркував, як би то йому вимудруватися з тої скрути.

— Пустіть мене, — каже — то дам вам золота тілько, кілько самі здужаете вдвигнути.

— Золото в тім міху, що ти верг у воду? — спитав один. — Ми його дістанемо й без твоєї ласки.

— Золото в замку. Проведу вас: Самі виберете, що схочете. Але зараз, заки вернуть ті два, що пішли до ставу. Чкурнемо ось тут в хащі і будемо безпечні перед ними. Опришки мовчали.

— Не надумуйтеся так довго, бо буде запізно.

— Може би справді? — шепнув один другому до уха.

— оби знатє, що він годен зробити се. Ануж віддасть нас в руки сторожі?!

— Запізно!

Вже справді було запізно, бо вертав силач і голим. Тащили міх.

— Що се не камінь, вже крізь шкіру чую, — промовив Силач і розтяв міх так, щоби мож було дещо виймити з него.

— Справді не камінь, — додав, виймаючи срібну чарку.

— А ти злодію! — то ми мусіли двигати камінь на те, щоби ти міг вкрасти ,мабуть в твого власного пана міх золота й срібла?!

Силач розстелив на земли опанчу і висипав міг. Стали зараз таки паювати при світлі місяця. Поділ був не конче рівний, бо то були ріжні річи, яких хлоп не умів точно оцінити. Але всеж таки те, чим вони понапихали кишені і пазухи, було для кождого з них великим богацтвом. Всі були вдоволені.

— Що тепер зробимо з сим зрадником? — спитав Силач. — Повісити, втопити, чи заколоти як свиню? Треба скоро покінчити з ним, бо вже на світ займаеся.

— Насамперед перетрусимо його кишені, — відповів один опришок. — Може ще дещо знайдеся в него.

— Як станете перетрушувати, то забаритеся і на вас наскочать замкові люди... Для мене лиш одно цікаве і хотів би дізнатися я з него... Я не второпаю, нащо він брав до спілки Бакаїма і нас? Нащо робив ту комедію і се ошуканство з каміннем? Ми йому були цілком непотрібні, бо той свій міх він міг цілком безпечно винести і спрятати без нашої помочи.

— Се справді цікаве! — додали опришки хором.

Бородач не озивався. Один опришок став перетрушувати його одяг і виймив мошонку з грішми.

— Зараз почислю і поділимося.

— Нема часу, бо готові наскочити на нас замкові люди. Звяжіть його, та кщоби не міг рушитися і відійдім на бік. Треба скоро врадити, що з ним зробити.

— Моя гадка така, — промовив опришок, що лишивсь був з бородачем, коли Силач відійшов був до ставу. — Можемо ще дещо заробити. Раз при його помочи і ще раз на його кошт. Він згадував, що проведе нас ще раз до замку... Але нині вже запізно. Хиба казати би йому провести нас до тої колиби в лісі... Там ми переждали би до завтра і...

— Небезпечно! — перебив Силач. — Як в замку відкриють нинішну крадіж, то завтра так будуть пильнувати, що вже не приступиш.

— То маю другу гадку, як заробити на його кошт. Нам і так вже запізно іти просто до корчми. Незабаром зароїться людьми. Нам треба буде прокрастися лісом. В колибі його кінь. Я знаток коний. який козацький або татарський старшина добре заплатив би. Шкода лишити вовкам на сніданнє.

— Правда, що шкода. Але ми не знаємо дороги до колиби, бо звідтам сюди ішли в ночи. Він вів нас. Тепер ледви чи поведе нас на те, щоби ми взяли його коня і його повісили.

(Дальше буде).

РУХАНКОВА СПРАВА НА ВЕЛИКІЙ УКРАЇНІ

Руханкова справа на Великій Україні находиться тепер у великім занепаді, як і все культурне життя. Большевицькі вчені домірковуються, що просвіта є роскішно й бідна держава мусить обмежувати свої видатки. Переважна часть йде на армію й пропаганду, і то зовсім непродуктивно, бо одно й друге непотрібне Україні, як торічний сніг. На школи раз-у-раз не хватає, себто бракує — грошей. Тому школи закривають, скорочують стан учителів. Число учнів обмежувати не доводиться, бо вони й так мало ходять до школи. В деяких шкільних програмах парадує „гімнастика", фізичні вправи, спортові ґри", але їх мало де проводять в життя чи то за браком рухівні і всяких руханкових приладів і засобів на ту мету, чи просто тому, що нема фахових учителів. Перед війною плекали на Україні гімнастику лише два народи Німці й Чехи. Від них пішла безглузда назва „сокольської гімнастики". Від Німців і Чехів стали переймати гімнастику потрохи й Українці. На жаль, ніде не виступала вона в національній формі. Всі гімнастичні товариства й спортові кружки були московські, хоча переважали в них місцеві — ендеки і навіть брали нагороди на олімпіядах — як руські люде (напр. Грещенко, Ревенко, Ширай та инші). І треба признати, українська молодь фізично гарно розвинена, хлопці здорові і дужі мають природний хист до руханки й змагів, треба лишень зорганізувати їх і вишколювати, і тоді Українці займатимуть певно не останнє місце навіть серед світових змагунів. Під обухом царату істнування українських руханкових і змагових товариств „Січей" чи „Соколів" було зовсім неможливе. Колиж настала самостійна Україна, тоді не до гімнастики було людям, бо будова держави й оборона її перед зверхніми та внутрішніми ворогами забирала всі сили свідомих громадян. Завязалися, що правда, „Січи" в Камянці й Київі, але вони не проявляли видатної діяльности.

Большевики ставляться до руханкової ідеї дуже симпатично, але раді би її зробити виключним знарядєм комуністичного виховання й жерелом пролетарської сили. Вони без вагання заборонили організацію пластових гуртків, коли відкрили в них буржуазні впливи. Так само не допустять, доки матимуть владу, до організації навіть червоних „Січей" чи червоних „Соколів" на національній, чи клясовій основі. Не признають того принципу, не хочуть, не дозволять і справа скінчена!

В спадщині по цараті лишилися по великих містах нечисленні рухівні з гімнастичними приладами у садках у богатьох дільницях, видно ще сліди ситківкових токів, декуди навіть теліпаються на ставниках сітки, але все це запущене лежить без ужитку. Ситківку признано дорогим і непролетарським змагом. За те копаний мяч істнує. На періферіях міст відновлено сяк-так грища, знайшлися охочі дружини копунів, переважно військових і бють, копають мяча, аж дрантя летить, нищать комісні ноботиска, що шевців розпука береться, тручаються грачі аж мило глянути, лаються що вухам любо. В рухівнях вибудуваних колись „буржуями" розпаношилися тепер ніби пролетарські спортові клюби. „Грядущее", „Комуніст", „Красний спортсмен" та инші. Ходив я там нераз, шукав робітничої молоді і бачив, що переважно Ізраїль вправляється в рухівнях, розвиває нівроку йому, свою силу. Всюди панує лише московська балачка. Українські змагуни не мають туди приступу.

В останніх часах повідчинялися в столицях навіть крамниці із змаговим і гімн. приладем, газети писали, що з Англії прибув цілий корабель того добра, але ціни за все непропорціонально високі. Лише богачі й установи мають змогу їх купувати: пролетаріят, як давно, так і тепер не має ні грошей ні часу на таку роскіш.

Богато руханкових приладів, стоячи біля шкільних заведень на дощі пару літ, поржавіли й погнили, так, що тепер школи, до того українські, зовсім не займаються руханкою.

Й сама ідея руханки досі ще не поширена на Вел. Україні. Громадянство ставиться до неї в найкращім разі байдужно, не розуміє кольосального виховуючого й національного значіння гімнастики. За гімнастикою вижається пересічному обивателеви все ще ненависна військова муштура, бездушна дисципліна й карколомні німецькі штуки.

Мене запрошено в зимі 1921 р. мати серію відчитів про гімнастику для учителів усіх українських шкіл в Харкові, яких є поверх 10. І щож? Я прийшов точно в назначеній годині і в салі не було ще ні одного пацієнта, чи то пак слухача. За годину почали сходитися й набралося всіх несповна 20.

Викладу слухали незвичайно уважно, але мабуть мало розуміли, бо коли я на другий раз пробував декого перепитувати, ніхто нічого не знав. Учительки були амбітнійші, хотіли відповідати й напружували память, але, очевидно, не могли зразу схопити виключно української термінольоґії. Виклади довелося закінчити передчасно вже на четвертій лекції.

Але ця невдала справа спонукала мене видати друком український підручник гімнастики і спорту, над яким я працював уже давнійше.

Без усяких майже жерел під рукою склав я з памяти коротку історію гімнастики, головні системи, стан руханки на Україні, вправи на приладах, вільні вправи, впоряд, вежі, забави й ґри рухові, спорти і пласти. До книжки поробив найпотрібнійші рисунки, додав деякі відбитки і шість українських знимок веж і хопів дужання. По довгих заходах пропхав нарешті книжку, яких 8 аркушів до друку. І там, на щастя, про неї й слух загинув. Може досі пропав рукопис, хоч був заплачений і тричі рецензований.

Найкраще поставлена гімнастика у військових школах. Учать її переважно на основі старих царських підручників, є вже й червоні „указанія", але значно гірші й ілюстрації в них мізернійші. Матеріял розложений по тижням докладно на всі ступні науки. Старорежімний бюрократизм любив, аби все було в порядку — на папері! А комунізм тягнеться й собі за вим з усієї сили, аби не відстати від формалістики, яку називають порядком і дисципліною. Для вироблення научного пляну були вибрані спеціяльні предметні комісії, потім їх висліди були зведені до купи й кождий предмет розроблений до найменших детайлів. З тим, що наука з ріжних причин раз-у-раз переривається, ніхто не числиться, аби тільки плян був на стіні. І всі стіни в канцелярії обвішані плянами, розкладами годин і всякими вказівками, яких у практиці майже ніхто не придержується. Приписано безліч іспитів, так званих репетицій і занотів, що забирають масу часу і страшно перетомлюють учнів.

Темпо науки дуже повільне. Громадяни народ спокійний, статочний, думають і працюють з розмислом, поволі, але певно. Такі самі й учителі. Кождий знає, що поперед батька не слід у пекло пхатися, і хто спішить, той людей смішить.

І в гімнастиці також нема поспіху. Місцеві учительські сили самі нераз дуже добрі руховики, вчать ось так: Виходять учні з кляси, тигнуться як мід (ще з двома співзвуками), потім інструктор уставляє їх руками після зросту й каже пару разів відчислитися. Потім веде їх на подвіря, там знов розчисляються, розставляються на команду в таховім порядку і тоді вже провідник „начинає" їх вільними вправами, бо перед кождою мусить бути: „Начинай!" Я мав чимало труду поки відзвичаїв руховиків від того балясту і привчив трохи до швидкости. Найлегче йшло з малими дітьми, що не попсовані старим шімлем. Як усе і всюди дітям найбільш подобаються забави і ґри, біганина, скоки, крики, дужання. Вільні вправи нудять їх дещо і видимо не люблять їх. Дівчата, не маючи гімн. одягу взагалі, не радо ставали до вправ. Одна просто сказала: „Пане навчителю, краще потанцюймо, чим таку нісенітницю робить!" Але з часом і красуні перестали жеманитись і мусіли вправляти нарівні з хлопцями.

А хлопці робили замітні поступи. Потрохи привчилися швидко й дружно виконувати вправи, вміло братися до приладу і як слід зіскакувати. Правобережці — юнаки легко присвоювали собі українські руханкові назви й вислови і навіть гордилися ними. Лівобережці підозрівали з початку всюди польонізм і допитували: „А як це слово по польськи буде?" Вкінці й вони навертались. Запитаю бувало: „Товаришу юнак, хто Ви є?" — Я Українець, руховик, змагун, совгун, копун, ситківкар, лещетар!... „Досить, досить!" — перебиваю, „адже ви не знаєте всіх цих змагів". Робить то їх я не вмію, але знаю як кожде виглядає! „А чи праця є те саме що гімнастика?"

— Куди пак! Тут ми управляємось задля розвитія мускулів, а там работай і работай, аж піт очі заливає!"

„А чи потрібне оте „роби раз! роби два!?"

— Ні, по українськи не нужно! Хай їм Москалі подавляться!

І був такий акзамент, акурат як із „маминим синком" у Стефаника.

Вкінці хлопці так полюбили українську руханку, що отверто насміхалися з московського „командування", яке я ані не думав їм захвалювати.

Одна була біда, що на пісних борщах і вічній каші, сили юнакам не прибувало ані руш, а тут гімнастика трохи не що дня по 45 мінут. Аж коли наслідком великої пропаґанди і північного вивозу харчів голод поширився по всіх губерніях України, догадалася влада, що „необхідно" скоротити по школах гімнастику, яка радше виснажувала напів голодних учнів, ніж додавала їм сил. У військових школах залишено тоді лише 2 години тижнево, в учит. семинаріях саму теорію й забави, а у инших школах викинено зовсім.

Учні виділової школи ім. Б. Грінченка у Харкові запитували мене раз-у-раз, чому я не вчу їх руханки і сердечно просили, щоб я дальше провадив вправи. Колиж я сказав, що роб.-селянська влада заборонила гімнастику, один хлопець промовив резолютно:

„Оце бачите, Москалі прокляті! не хочуть, щоб Українці виробляли собі силу і вчилися військової муштри!"

Хлопці тої школи дуже любили хід. Попередній учитель гімнастики самого лиш ходу вчив їх. Кажуть мені раз:

„Пане вчителю, давайте заспіваємо до маршу!

— Та щож ви смієте співати? Всі пісні вміємо.

— А галицькі знаєте?

„Геть усі чисто! Якої хочете? „Гей там на горі Січ іде" чи „Соколи", чи „Їхав стрілець на війноньку" чи „Гей видно село" чи „Зажурились Галичанки?"

І машерували завзято, співали аж серце радувалося. Найбільше любили стару козацьку пісню, що кінчиться побожним рефреном:

Не журися, козаченьку, бери ніж!
Де побачиш Москалика, там і ріж!
там і ріж!

Не жаль мені було покидати Харків і Дніпрову Україну, але жаль було розставатися з тими маленькими козарлюгами, що так гарно вміли співати стрілецькі пісні...

Як стоїть руханкова справа по инших містах широкої України, чи вчать іще денебудь Галичини — не знаю. Ізза поганої комунікації годі було довідатись.

Т. Франко.